



Het Nieuwe Normaal

Samenhang Europese raamwerken

Hoe verhoudt Het Nieuwe Normaal zich tot Level(s), EU Taxonomie en CSRD?



1.0

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1. Aanleiding	4
Hoofdstuk 2. Overzicht raamwerken	5
Hoofdstuk 3. Vergelijking: HNN & Level(s)	9
Hoofdstuk 4. Vergelijking: HNN & EU Taxonomie	13
Hoofdstuk 5. Vergelijking: HNN & CSRD	16
Hoofdstuk 6. Handelingsperspectief	19
Bijlage I Doelstellingen en indicatoren Level(s)	22
Bijlage II Technische criteria EU Taxonomie	23
Bijlage III Overzicht rapportagestandaarden CSRD	24

Colofon

Versie: maart 2024

Initiatief:



Auteurs:



Dennis de Hoog



Tomas Peeters

Samenvatting

Er zijn veel ontwikkelingen op het gebied van circulair bouwen. Steeds meer partijen in de bouwsector willen aan de slag met circulaire principes. Zowel in Nederland als in Europa wordt er daarom gewerkt aan raamwerken en richtlijnen. Voor de volgende fase van de transitie is harmonisatie nodig om serieuze stappen te kunnen zetten. Dat begint met goed inzicht in de overeenkomsten en verschillen.

Het Nieuwe Normaal vormt in Nederland de eenduidige taal op het gebied van circulair bouwen.

Met deze taal kunnen opdrachtgevers en -nemers eenduidige afspraken maken over circulaire prestaties binnen bouwprojecten, op basis van haalbare en ambitieuze prestatieniveaus. Het Nieuwe Normaal definieert circulaire indicatoren voor zowel de B&U-sector als de infrasector.

Het Level(s)-raamwerk is vanuit Europa de eenduidige taal op het gebied van duurzaam bouwen.

Level(s) is bedoeld als taal voor het proces van initieel ontwerp tot aan ingebruikneming van een woon- of kantoorgebouw. Het raamwerk bestaat uit een levenscyclusanalyse (LCA) en 16 indicatoren, verdeeld over zes duurzaamheidsdoelstellingen. Dit raamwerk is vanuit de Europese Commissie de basis voor prestaties op duurzaam bouwen: diverse andere richtlijnen en wetten verwijzen naar individuele Level(s)-indicatoren.

De Europese Taxonomie is een Europees raamwerk voor het bepalen van duurzame investeringen.

Met deze definitielijst kunnen financiële instellingen bepalen of hun investering 'groen' is. Voor nieuwbouw in de B&U-sector definieert de Taxonomie minimale prestatieniveaus op indicatoren uit het Level(s)-raamwerk voor een *substantial contribution* aan de circulaire economie. Voor de andere duurzaamheidsthema's moet dan voldaan worden aan minimale *Do No Significant Harm* criteria. Voor de Infrasector zijn de *substantial contribution* criteria aan de circulaire economie op dit moment nog niet uitgewerkt.

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) verplicht bedrijven om te rapporteren op duurzaamheidsprestaties.

Alle grote bedrijven dienen jaarlijks een duurzaamheidsrapportage te publiceren, met zowel de gerealiseerde prestaties als doelstellingen voor verbeteringen. Het doel is om meer transparantie te creëren en een heldere norm voor rapportage over milieu, sociale aspecten en bestuurlijke duurzaamheid te stellen.

Het Nieuwe Normaal en de Europese richtlijnen benoemen veelal dezelfde onderwerpen, maar verschillen in de wijze waarop prestaties worden berekend.

Om bedrijven in de Nederlandse bouw te ondersteunen, zijn de overeenkomsten en verschillen tussen Het Nieuwe Normaal en de Europese raamwerken per raamwerk inzichtelijk gemaakt. Deze vergelijkingen zijn uitgewerkt in Hoofdstuk 3 HNN & Level(s), Hoofdstuk 4 HNN & EU Taxonomie en Hoofdstuk 5 HNN & CSRD.

Met deze inzichten kunnen alle partijen in de bouwsector stappen zetten naar verdere harmonisatie.

Daarbij is het niet alleen aan de overheid om nu al richtlijnen en indicatoren te harmoniseren. Eerst is meer ervaring nodig om te komen tot richtlijnen en indicatoren die het beste aansluiten op de praktijk in bouwprojecten. Het handelingsperspectief voor verschillende partijen worden behandeld in Hoofdstuk 6.

- **Algemene aanbeveling:** maak sectorbrede afspraken over het hanteren van HNN Gebouw en HNN Infra voor CSRD rapportages.
- **Opdrachtgevers** kunnen circulaire prestaties uitvragen in ontwerp en realisatie.
- **Ontwerpers** kunnen de circulaire principes vanaf de start meenemen in het ontwerpproces.
- **Bouwbedrijven** kunnen circulaire prestaties inzichtelijk maken en rapporteren.
- **Financiële instellingen** kunnen risico's vanuit handelen in lijn met de 'lineaire economie' nu al meewegen in hun investeringsbeslissingen voor projecten.

Tot slot kunnen **beleidsmakers** wel alvast beginnen met de vertaling van onderwerpen vanuit Europese raamwerken naar nationale richtlijnen, voorbereidend op toekomstige wet- en regelgeving.

Hoofdstuk 1. Aanleiding

Er zijn veel ontwikkelingen op het gebied van circulair bouwen. Binnen Nederland werkt Cirkelstad aan Het Nieuwe Normaal als eenduidige taal. Europees zijn er verschillende raamwerken en methodieken in ontwikkeling. Met deze paper laten we zien waar de samenhang zit, welke verschillen er zijn en hoe partijen in de bouwsector deze in kunnen zetten.

Circulair bouwen maakt een snelle ontwikkeling door. Steeds meer partijen in de bouwsector willen aan de slag met circulaire principes. Waar de afgelopen jaren in het teken stonden van pilotprojecten en eerste ervaringen opdoen, is voor de volgende fase harmonisatie nodig om serieuze stappen te kunnen zetten.

In Nederland kunnen opdrachtgevers en opdrachtnemers met Het Nieuwe Normaal afspraken maken over circulair bouwen. Het Nieuwe Normaal biedt daarvoor een eenduidige taal met haalbare en ambitieuze prestatieniveaus. Op initiatief van Cirkelstad hebben inmiddels 100+ partijen uit de bouwsector Het Nieuwe Normaal ondertekend. In steeds meer bouwprojecten komen ambities op het gebied van Het Nieuwe Normaal terug.

Ook Europees wordt er gewerkt aan een eenduidige taal op het gebied van circulair bouwen. Deze 'taal' is onderdeel van het raamwerk Level(s), waarmee verschillende duurzaamheidsaspecten inzichtelijk gemaakt kunnen worden. Met de Europese Taxonomie – die voor de bouw gebruik maakt van indicatoren uit het Level(s)-raamwerk – kunnen financiële instellingen vervolgens bepalen of hun investering 'groen' is. Tot slot moeten bedrijven vanuit de nieuwe *Corporate Sustainability Reporting Directive* – de CSRD – verplicht rapporteren op duurzaamheidsprestaties, waaronder op gebied van grondstoffengebruik en circulaire economie.

Vragen

Vanuit de parallelle ontwikkelingen op nationaal en Europees niveau ontstaat de vraag naar samenhang. Met deze publicatie maken we inzichtelijk hoe Het Nieuwe Normaal zich verhoudt tot de Europese raamwerken. Daarmee kunnen partijen de volgende vragen beantwoorden:

- In hoeverre komen indicatoren vanuit HNN overeen met indicatoren op Europees niveau?
- In hoeverre kan informatie op indicatoren van HNN bijdragen aan rapportage binnen Europese raamwerken?

Leeswijzer

Deze publicatie bestaat – na deze inleiding – uit vijf hoofdstukken:

- **Hoofdstuk 2**, waarin een overzicht wordt gegeven van de verschillende raamwerken;
- **Hoofdstuk 3**, met een vergelijking tussen HNN en Level(s);
- **Hoofdstuk 4**, met een vergelijking tussen HNN en de Europese Taxonomie;
- **Hoofdstuk 5**, met een vergelijking tussen HNN en de CSRD;
- **Hoofdstuk 6**, met handelingsperspectief per partij.



Hoofdstuk 2. Overzicht raamwerken

Bedrijfsleven en overheden krijgen de komende jaren met verschillende raamwerken te maken op het gebied van duurzaam bouwen. Om deze goed toe te kunnen passen, is het belangrijk om de overeenkomsten en verschillen tussen deze raamwerken scherp te hebben. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de verschillende raamwerken en richtlijnen.

Deze publicatie gaat in op de relevante nationale en Europese raamwerken. Ieder van deze raamwerken wordt op dit moment in de bouw al toegepast, of gaat in de nabije toekomst toegepast worden. Een goed begrip van deze raamwerken voor alle partijen in de bouw is daarom van belang.

Dit hoofdstuk gaat in op de volgende raamwerken:

- **Het Nieuwe Normaal**, als eenduidige Nederlandse taal voor circulair bouwen;
- Het **Level(s)-raamwerk**, als Europees raamwerk voor duurzaamheidsprestaties van bouwwerken;
- De **EU Taxonomie**, als definitielijst van duurzame investeringen;
- De **CSRD**, als rapportageplicht voor grote bedrijven.

Een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de verschillende raamwerken is opgenomen in tabel 1. Daarin zijn het doel, de doelgroep, de toepassing en het initiatief (nationaal / Europees) opgesomd. De raamwerken zijn daarna individueel verder uitgewerkt.

Raamwerk	Doel	Doelgroep	Toepassing	Initiatief
Het Nieuwe Normaal	Gedeelde taal en minimale prestatieniveaus	Opdrachtgevers en opdrachtnemers	Bouwwerken in de B&U, GWW en gebiedsontwikkeling	
Level(s)	Eenduidig raamwerk, beoordeling circulariteit	Ontwerpteams, opdrachtgevers en beleidmakers	Kantoor- en woongebouwen	
EU Taxonomie	Classificatie duurzame investeringen	Financiële sector	Bedrijfsactiviteiten	
CSRD	Eenduidige richtlijnen voor duurzaamheidsrapportages	Grote bedrijven	Bedrijfsvoering en bedrijfsactiviteiten	

Tabel 1 | Overzicht van raamwerken en hun kenmerken

Het Nieuwe Normaal

Doel

Het Nieuwe Normaal (HNN) is een eenduidige taal met haalbare en ambitieuze prestaties op circulair bouwen. HNN biedt concrete handvatten om op technisch vlak met circulair bouwen aan de slag te gaan en presenteert versnellers op gebied van sociaal en management om een compleet beeld te geven wat circulair bouwen aanjaagt.

Doelgroep

Het Nieuwe Normaal richt zich op opdrachtgevers en opdrachtnemers in de gebouwde omgeving in Nederland. Met HNN kunnen deze partijen afspraken maken over circulaire prestaties of sturen op hogere circulaire prestaties, bijvoorbeeld met aanbestedingen. Ook kan het raamwerk worden gebruikt door ontwerpteams om een gebouw circulair te ontwerpen.

Toepassing

Op dit moment zijn er drie leidraden van HNN gepubliceerd, waarin indicatoren en methodieken zijn gedefinieerd. Deze zijn van toepassing op de bouw in Nederland.

- **HNN Gebouw**, met negen indicatoren voor nieuwbouw van woningen en kantoren;
- **HNN Infra**, met tien indicatoren voor de aanleg en vervanging van o.a. wegen, bruggen, tunnels en gebiedsinrichting;
- **HNN Gebied**, met een basis voor een integrale ambitiebepaling voor gebiedsontwikkelingen.

Voor de indicatoren zijn prestatieniveaus vastgesteld op basis van evaluaties en aanvullende databronnen. Deze prestatieniveaus zijn haalbaar én ambitieus met de huidige stand van de markt.

Initiatief

Het Nieuwe Normaal is gestart door zes grote opdrachtgevers en zes grote opdrachtgevers, op initiatief van Cirkelstad. De ontwikkeling is ondersteund door het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Verdere informatie HNN

Deze publicatie is een verdieping op Het Nieuwe Normaal. Meer weten? Kijk op hetnieuwenormaal.nl voor de leidraden, achtergrondinformatie over de indicatoren en praktijkvoorbeelden.

Level(s)-raamwerk

Doel

Level(s) is bedoeld als taal voor het ontwerpen, bouwen en realiseren van duurzame gebouwen. Het raamwerk bestaat uit 16 indicatoren verdeeld over 6 duurzaamheidsdoelstellingen én een levenscyclusanalyse (LCA). Met dit raamwerk kunnen gebouwen op een eenduidige manier worden geëvalueerd en binnen Europa met elkaar worden vergeleken. De doelstellingen en de indicatoren zijn opgenomen in [Bijlage I](#).

Doelgroep

Level(s) richt zich op drie groepen: ontwerpteams, opdrachtgevers, en beleidsmakers. Het raamwerk kan door deze groepen gebruikt worden om de milieu-impact van ontwerpen te minimaliseren, gebouwen te beoordelen op duurzaamheid en om te sturen op verduurzaming van de gebouwde omgeving.

Toepassing

Op dit moment is het Level(s)-raamwerk uitgewerkt voor de (sloop)nieuwbouw van gebouwen, waaronder woningen en kantoren. Ook is het toe te passen op renovaties van gebouwen. Daarbij kent het raamwerk drie niveaus (levels), die ieder in een eigen fase van het bouwproces kunnen worden toegepast: het eerste niveau reikt ontwerp-principes aan en de tweede en derde niveaus geeft volledig uitgewerkte indicatoren voor het ontwerp, de bouw en ingebruikname.

Initiatief

Het Level(s)-raamwerk is ontwikkeld in opdracht van de Europese Commissie. Het toepassen van het raamwerk voor het bepalen en rapporteren van de mate van duurzaamheid van gebouwen is vrijwillig. Wel worden indicatoren vanuit het Level(s)-raamwerk in andere standaarden en raamwerken opgenomen.



EU Taxonomie

Doel

Om investeringen in duurzaamheid aan te jagen, is de *Europese Taxonomieverordening voor Duurzame Activiteiten* (hierna: EU Taxonomie) gepubliceerd. In deze taxonomie wordt aangegeven onder welke voorwaarden een investering of bedrijfsactiviteit als ecologisch duurzame investering gezien mag worden. Deze worden getoetst aan technische criteria die zijn opgesteld voor specifieke bedrijfsactiviteiten en relateren aan de zes duurzaamheidsdoelstellingen:

- Klimaatmitigatie;
- Klimaatadaptatie;
- Water;
- Circulaire economie;
- Voorkomen van vervuiling;
- Biodiversiteit.

Doelgroep

De EU Taxonomie richt zich op de financiële sector en via de CSRD ook op grote ondernemingen. Deze grote ondernemingen moeten bedrijfsactiviteiten toetsen aan de hand van de EU Taxonomie om inzicht te geven in de duurzaamheidsprestatie van deze activiteiten. Dankzij deze richtlijn kunnen investeerders en andere belanghebbenden de duurzaamheidsprestaties van bedrijven beter beoordelen en investeren in verantwoorde ondernemingen. Daarmee wordt duurzaam ondernemen beloond en greenwashing tegengegaan. Ook is de Taxonomie geschikt als basis voor rapportage door financiële instellingen, die hiermee kunnen bepalen welk aandeel van hun investeringen 'duurzaam' is.

Toepassing

De EU Taxonomie is in feite een 'definitieboekje' voor duurzame bedrijfsactiviteiten. Voor de verschillende duurzaamheidsdoelstellingen zijn technische criteria gedefinieerd per bedrijfsactiviteit. Voor de B&U bouwsector gaat het onder andere om nieuwbouw, renovatie of sloop van bestaande gebouwen en de aankoop van gebouwen. De technische criteria voor nieuwbouw op het gebied van Circulaire Economie zijn opgenomen in [Bijlage II](#). Ook zijn voor bouwactiviteiten in de GWW-sector technische criteria opgesteld, zoals wegebouw, aanleg van railinfrastructuur en het onderhoud van weginfrastructuur.

Initiatief

De EU Taxonomie is een classificatiesysteem voor duurzame activiteiten opgesteld door de Europese Commissie. Bij verschillende rapportageverplichtingen op Europees niveau wordt verwezen naar de EU Taxonomie, onder andere bij de CSRD zoals hieronder toegelicht.

Corporate Sustainability Reporting Directive

Doel

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) is een Europese richtlijn, op basis waarvan bedrijven jaarlijks een duurzaamheidsrapportage dienen te publiceren met prestaties en doelstellingen. Het doel is transparantie in duurzaamheidsprestaties te creëren, investeringen in duurzame bedrijfsmodellen te bevorderen en een heldere norm voor rapportage over milieu, sociale aspecten en bestuurlijke duurzaamheid te stellen. Ook worden bedrijven verplicht om reductiedoelstellingen te formuleren en de voortgang inzichtelijk te maken.

Doelgroep

De CSRD is vanaf invoering in 2024 van toepassing op grote beursgenoteerde ondernemingen. Deze verplichting wordt de komende jaren gefaseerd uitgebreid: zie tabel 2. Daarbij is een 'grote onderneming' gedefinieerd als een bedrijf dat aan minstens twee (van de drie) criteria voldoet:

- > € 50 miljoen omzet per jaar;
- > € 25 miljoen balanstotaal;
- > 250 medewerkers.

Door de verplichting voor grote bedrijven om de waardeketen in kaart te brengen komen zowel grote als kleine bedrijven in aanraking met de CSRD.

Boekjaar	Ondernemingen waarop CSRD van toepassing is
2024	Grote beursgenoteerde ondernemingen
2025	Alle grote ondernemingen
2026	Beursgenoteerde MKB-ondernemingen
2027	Niet-EU ondernemingen met > € 150 miljoen euro

Tabel 2 | Tijdslijn van verplichte CSRD rapportage

Toepassing

De CSRD schrijft voor dat ondernemingen rapporteren over de duurzaamheid van de bedrijfsvoering én over de duurzaamheid van de bedrijfsactiviteiten.

Voor de rapportage over de bedrijfsvoering verwijst de CSRD naar de *European Sustainability Reporting Standards* (ESRS'en). Deze ESRS'en definiëren tien duurzaamheidsonderwerpen, verdeeld over de drie thema's milieu (*environment*), sociaal (*social*) en bestuurlijk (*governance*). De vijfde standaard binnen het thema Milieu (ESRS E5) richt zich op het onderwerp grondstoffengebruik en circulaire economie. Een overzicht van de ESRS'en is opgenomen in [Bijlage III](#).

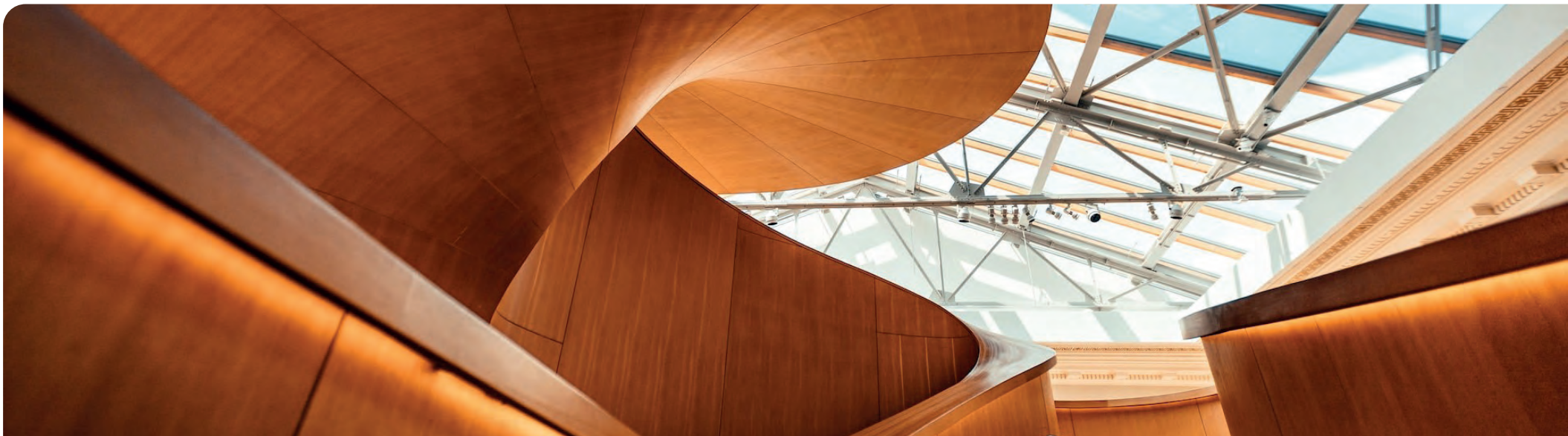
De ESRS'en hanteren een 'dubbele materialiteitstoetsing'. In deze toetsing beoordelen organisaties samen met verschillende belanghebbenden welke duurzaamheids

onderwerpen het belangrijkste zijn om over te rapporteren. De toetsing is dubbel omdat niet enkel de impact van de organisatie op de duurzaamheidsonderwerpen beoordeeld wordt (*inside-out*) maar ook de impact van de duurzaamheidsonderwerpen op de organisatie (*outside-in*).

Voor de rapportage over de bedrijfsactiviteiten verwijst de CSRD naar de EU Taxonomie. De ondernemingen die onder de CSRD vallen zullen hun bedrijfsactiviteiten met behulp van de EU Taxonomie als wel/niet duurzaam moeten classificeren en dit inzichtelijk moeten maken in de duurzaamheidsrapportage.

Initiatief

De CSRD is een verordening vanuit de Europese Unie en moet daardoor binnen Nederland overgenomen worden in de wetgeving.



Hoofdstuk 3. Vergelijking: HNN & Level(s)

Het Nieuwe Normaal en Level(s) zijn beide raamwerken op het gebied van duurzaam en circulair bouwen. De raamwerken bevatten overeenkomsten in de thema's, maar verschillen in de achterliggende rekenmethodes. Dit hoofdstuk presenteert de overeenkomsten en verschillen tussen beide raamwerken.

De nationale ontwikkeling van Het Nieuwe Normaal en Europese ontwikkeling van het Level(s)-raamwerk hebben voor een deel parallel plaatsgevonden. Omdat beide gebaseerd zijn op wat in de bouwpraktijk gebruikelijk is, vertonen de raamwerken veel overlap in de onderwerpen. Daarbij kijkt Het Nieuwe Normaal vooral naar 'materialen' – met energie en water als duurzame context – en kijkt Level(s) breed naar duurzaam bouwen. Een overzicht van de macrodoelstellingen en de indicatoren is opgenomen in [Bijlage I](#).

Het HNN-raamwerk richt zich op de materialen en hun milieu-impact. Dit komt overeen met de eerste twee macrodoelstellingen van het Level(s)-raamwerk:

- 1) *Greenhouse gas and air pollutant emissions along a building's life cycle;*
- 2) *Resource efficient and circular material life cycles.*

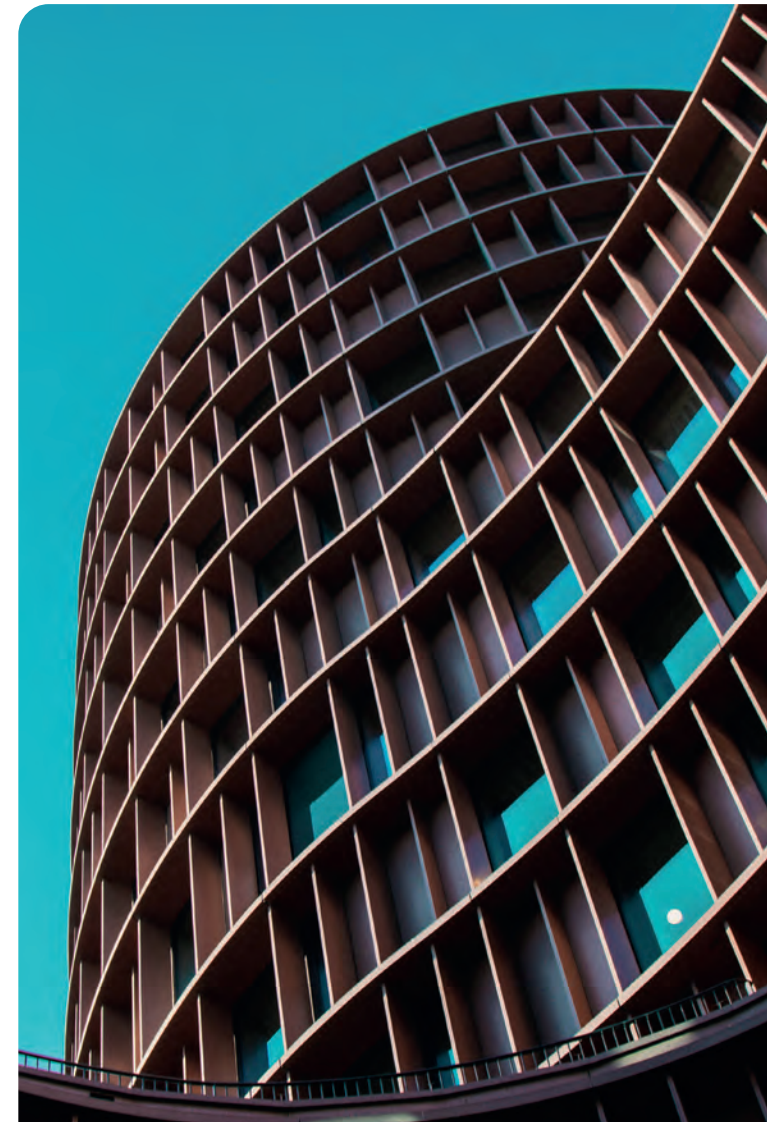
In aanvulling hierop is de LCA-methodiek relevant in relatie tot het HNN-raamwerk. Level(s) hanteert de uitkomsten van een LCA als aanvullende indicator en raadt aan om hiermee de hotspots in milieu-impact te identificeren. Daarmee kan het ontwerp geoptimaliseerd worden voor minimale milieu-impact.

Een samenvatting van de vergelijking is opgenomen in tabel 3. Vervolgens wordt voor de indicatoren met overlap één-voor-één toegelicht wat de samenhang is. In deze vergelijking wordt voor de Level(s)-indicatoren *level 2* (definitief ontwerp & realisatiefase) gehanteerd omdat deze het beste overeenkomt met de fase waarin projecten worden geëvalueerd aan de hand van het HNN raamwerk. Waar een ander *level* wordt aangehaald is dit aangegeven.

Ondanks de overeenkomsten in onderwerpen zijn er belangrijke verschillen in de achterliggende methodes. Daarbij sluiten de methodes vanuit HNN aan bij bestaande methodieken die in de Nederlandse markt gebruikt worden. Voor Level(s) zijn een aantal nieuwe methodedocumenten Europees ontwikkeld. Op termijn vraagt dit om verdere harmonisatie.

Raamwerk voor woon- en kantoorgebouwen

Het Level(s) raamwerk is van toepassing op woon- en kantoorgebouwen. De vergelijking wordt dan ook gemaakt met HNN Gebouw.



HNN indicator	Level(s) indicator	Levenscyclus-analyse (LCA)	Macro-objective 1 – Greenhouse gas and air pollutant emissions along a building’s life cycle		Macro-objective 2 – Resource efficient and circular material life cycles			
			1.1 Use stage energy performance	1.2 Levenscyclus GWP– Global Warming Potential	2.1 Bill of quantities, materials and lifespans	2.2 Construction & demolition waste and materials	2.3 Design for adaptability and renovation	2.4 Design for deconstruction, reuse and recycling
1. MilieuPrestatie Gebouw (MPG)							
2. Materiaalgebonden CO ₂ -uitstoot								
3. Materiaalgebonden CO ₂ -opslag	
4. Herkomst materialen								
5. Gezonde materialen	
6. Omgang restmateriaal bouw								
7. Adaptief vermogen								
8. Losmaakbaarheid								
9. Hergebruikpotentie								

Legenda

- Score en methode gelijk
- Onderwerp vergelijkbaar, methode & score anders
- Geen overlap

Tabel 3 | Vergelijking HNN & Level(s)

Milieuprestatie Gebouw (MPG)

Vergeleken met Levenscyclusanalyse (LCA) & Level(s)

1.2 Life Cycle Global Warming Potential

De Milieuprestatie Gebouw (MPG) geeft inzicht in de totale milieu-impact van de verschillende milieu-impactcategorieën over de gehele levensduur van het bouwwerk. De basis voor een MPG is een LCA-berekening. Binnen Level(s) worden de uitkomsten van een LCA gehanteerd als optionele indicator, maar de wijze waarop hierover gerapporteerd moet worden is niet gespecificeerd. Ook worden in Level(s) de milieu-impactcategorieën met betrekking tot *global warming potential* (GWP) in een LCA inzichtelijk gemaakt, verdeeld over de levensfasen van een bouwwerk.

Het verschil tussen HNN en Level(s) is dat in de MPG de milieu-impact wordt omgerekend naar een euro-getal op basis van een monetaire weegset, terwijl Level(s) de milieu-impact en GWP per levenscyclusfase presenteert. De onderwerpen en de onderliggende methodieken zijn vergelijkbaar, maar worden op verschillende wijze gerapporteerd.

Wanneer voor een bouwproject de MPG en de onderliggende data inzichtelijk zijn, kunnen deze ook worden gebruikt om over de LCA- en GWP-indicatoren vanuit het Level(s)-raamwerk te rapporteren.

Materiaalgebonden CO₂-uitstoot

Vergeleken met Level(s) 1.2 Life Cycle Global Warming Potential

De indicator materiaalgebonden CO₂-uitstoot in HNN geeft inzicht in de CO₂-impact van de productie van bouwmaterialen en het bouwproces. Om gebouwen te vergelijken, wordt deze CO₂-impact vaak uitgedrukt per vierkante meter vloeroppervlak. De Level(s)-indicator wordt

uitgedrukt in kilogrammen CO₂ tijdens de gehele levensduur, ook per m² bruto vloeroppervlak (bvo).

Het verschil tussen HNN en Level(s) is dat binnen HNN alleen de CO₂-uitstoot tijdens de productie- en bouwphase inzichtelijk wordt gemaakt, terwijl vanuit Level(s) de uitstoot over de gehele levensduur inzichtelijk wordt. Wel moet de uitstoot per levenscyclusmodule apart worden gerapporteerd.

Wanneer voor een bouwproject de materiaalgebonden CO₂-uitstoot en de onderliggende data inzichtelijk zijn, kunnen deze ook voor rapportage middels het Level(s) raamwerk worden gebruikt. Voor beide indicatoren is inzicht benodigd in de CO₂ uitstoot van materialen en bouwprocessen, conform de LCA-methodiek.

Herkomst materialen

Vergeleken met Level(s) 2.1 Bill of quantities, materials and lifespans

De indicator Herkomst materialen in HNN geeft inzicht in het massa-percentages van verantwoorde herkomst: biobased, hergebruikt of gerecycled. De Level(s) indicator is een overzicht van de massa van de verschillende materialen die zijn toegepast voor de verschillende gebouwonderdelen. Voor deze indicator is een Excel template beschikbaar. Het verschil tussen HNN en Level(s) is dat in de huidige vorm van het Level(s) template niet wordt vastgelegd of de materialen (deels) van biobased, hergebruikte of gerecyclede herkomst zijn.

Wanneer voor een bouwproject de Herkomst Materialen en de onderliggende data inzichtelijk zijn, kunnen deze ook voor rapportage middels het Level(s) raamwerk worden gebruikt. Voor beide indicatoren is inzicht benodigd in de hoeveelheden van materialen en producten die in het gebouw zijn verwerkt.

Gezonde materialen

Vergeleken met Level(s) 4.1 Indoor air quality

De indicator Gezonde materialen in HNN geeft inzicht in het aantal toegepaste materialen in een gebouw dat aantoonbaar niet-toxisch is. Binnen de twee relevante macro-doelstellingen van Level(s) wordt dit onderwerp niet meegenomen in de indicatoren. Wel zijn certificaten omtrent vluchtige organische stoffen (VOS) onderdeel van de rapportage omtrent Level(s) indicator 4.1 *Indoor air quality*, wat valt onder macro-doelstelling 4) *Healthy and comfortable spaces*. Deze Level(s) indicator omvat daarnaast ook toxische stoffen die van buiten het gebouw komen en de luchtverversing voor een gezond binnenklimaat.

Binnen HNN is de indicator Gezonde Materialen een begrip dat is gericht op het ophalen van kwalitatieve inzichten. Onderdeel hiervan is het verzamelen van certificeringen voor materialen en producten die vrij zijn van toxische stoffen. Certificeringen voor VOS-vrije materialen die binnen Level(s) worden uitgevraagd zijn hier deels mee in lijn. In toekomstige versies van HNN wordt deze HNN-indicator verder ontwikkeld.

Omgang restmateriaal bouw

Vergeleken met Level(s) 2.2 Construction & Demolition waste and materials

De indicator Omgang restmateriaal bouw in HNN geeft kwalitatief inzicht in de mate waarin restmateriaal tijdens de bouwphase wordt voorkomen en de wijze waarop toch vrijkomend restmateriaal wordt hergebruikt. De Level(s) indicator op *level 1* is ook kwalitatief en gaat in op de ontwerpprincipes die worden toegepast om onder andere te voorkomen dat in de bouwphase restmateriaal ontstaat en hoe om wordt gegaan met het vrijkomende restmateriaal.

In *level 2* wordt deze indicator ingeschat/gemeten in kilogram vrijkomende reststromen per m² bvo.

Het belangrijkste verschil voor deze indicatoren is dat de Level(s) indicator zich richt op de sloop- én bouwfase, waar de HNN indicator zich alléén richt op de bouwfase. Binnen HNN is de indicator Omgang restmateriaal bouw op dit moment nog een Begrip en richt deze zich op kwalitatieve aspecten. Dit ligt in lijn met de kwalitatieve maatregelen die worden gehanteerd in Level(s). Indien een inventarisatie van restmateriaalstromen wordt gemaakt ligt deze in lijn met level 2 van deze indicator. In toekomstige versies van HNN wordt deze HNN-indicator verder ontwikkeld.

Adaptief vermogen

Vergeleken met Level(s) 2.3 *Design for adaptability and renovation*

De indicator Adaptief vermogen in HNN bepaalt de mate van aanpasbaarheid tussen 0 en 100 van een gebouw tijdens de levensduur. De Level(s) indicator geeft ook een score van 0 tot 100, op basis van een score-methodiek specifiek ontwikkeld voor kantoor- en woongebouwen. Voor beide type gebouwen geldt dat het adaptief vermogen op functioneel vlak en voor de draagconstructie wordt beschouwd. Daarbovenop wordt voor kantoorgebouwen het adaptief vermogen van de installaties meegenomen, en voor woongebouwen wordt het adaptief vermogen beschouwd in relatie tot veranderingen in leeftijd of levensfase van de bewoners.

Het verschil tussen de twee indicatoren zit hem in de ontwerpaspecten die worden beschouwd, deze komen niet één-op-één overeen. Directe vergelijking van de eindscore is daarmee niet mogelijk. Bovendien is de onderliggende

methodiek van de HNN indicator origineel opgesteld voor kantoorgebouwen en leent zich daardoor minder voor woongebouwen. Beide indicatoren passen een scoringsmethodiek toe die verschillende ontwerpprincipes/-aspecten van adaptief vermogen waarden. Wel ligt de puntentelling van de methode Adaptief Vermogen Gebouwen zoals toegepast in HNN in lijn met die van Level(s). De uitkomsten van de Level(s) methodiek zijn daardoor vergelijkbaar met andere methodieken zolang het over dezelfde ontwerpprincipes/-aspecten gaat.

Wanneer voor een bouwproject het Adaptief vermogen en de onderliggende data beschikbaar zijn, kunnen deze ook voor rapportage middels het Level(s) raamwerk worden gebruikt. Directe vergelijking van de eindscore is niet mogelijk. Wel is het mogelijk om de relevante ontwerpprincipes/-aspecten naast elkaar te leggen en de scores over te nemen.

Losmaakbaarheid & Hergebruikpotentie

Vergeleken met Level(s) 2.4 *Design for deconstruction, reuse and recycling*

De indicatoren Losmaakbaarheid en Hergebruikpotentie in HNN geven inzicht in de mate waarin producten, onderdelen en materialen onderling losmaakbaar zijn en in hoeverre deze aan het einde van de levensduur hergebruikt kunnen worden. Deze HNN indicatoren worden binnen HNN apart berekend en gerapporteerd, terwijl ze binnen Level(s) worden gecombineerd. De Level(s) indicator wordt bepaald tussen 0 en 100 op basis van een score-methodiek specifiek ontwikkeld voor het Level(s) raamwerk. De hergebruikpotentie is in grote mate afhankelijk van de losmaakbaarheid van de onderdelen van een gebouw en deze aspecten worden gezamenlijk in de Level(s) indicator meegenomen.

De score wordt berekend op basis van massa of op basis van de toekomstige waarde (optioneel) die in het gebouw opgeslagen zit. Deze score wordt voor het gehele gebouw én voor specifieke gebouwelementen en -componenten vastgesteld door een specifiek voor Level(s) ontwikkelde flowchart te doorlopen. Deze flowchart geeft met ja/nee vragen aan of een onderdeel bij einde levensduur kan worden hergebruikt, gerecycled, verbrand of gestort, of dat het als gevaarlijk afval wordt behandeld.

Het verschil tussen de indicatoren ontstaat doordat de Level(s) indicator de aspecten losmaakbaarheid en hergebruikpotentie samen neemt en een relatief simpele flowchart toepast om het eindelevensduurscenario te bepalen. In HNN zijn deze aspecten in aparte indicatoren gevat en wordt een relatief gedetailleerde scoringsmethodiek voor Losmaakbaarheid gehanteerd. Voor Hergebruikpotentie wordt gebruik gemaakt van de EPD. Directe vergelijking van de eindscore is daarmee niet mogelijk.

Wanneer voor een bouwproject de Losmaakbaarheid en Hergebruikpotentie en de onderliggende data inzichtelijk zijn, kan hiermee de flowchart van de Level(s) indicator relatief makkelijk worden doorlopen.

Toekomstscenario's

Level(s) indicatoren 2.3 en 2.4 gaan over scenario's die in een verre toekomst liggen. Daarmee is het voor deze indicatoren essentieel om informatie omtrent materialen en demontagemogelijkheden beschikbaar te stellen om circulaire omgang met de materialen in het gebouw in de toekomst mogelijk te maken. Het Level(s)-raamwerk benoemt materialenpaspoorten als mogelijke manier om deze informatie te borgen.

Hoofdstuk 4. Vergelijking: HNN & EU Taxonomie

De Europese Taxonomie voor duurzame investeringen bepaalt in hoeverre investeringen als duurzaam geclassificeerd mogen worden. Deze Taxonomie verwijst voor nieuwbouw met een *substantial contribution* aan de circulaire economie naar indicatoren van het Level(s)-raamwerk en kent daardoor overlap met het HNN-raamwerk.

Voor de zes duurzaamheidsdoelstellingen binnen de EU Taxonomie zijn technische criteria opgesteld. Hierbij worden twee categorieën criteria onderscheiden:

- *Substantial contribution* criteria, de bedrijfsactiviteit moet aan minstens één duurzaamheidsdoelstelling een *substantial contribution* leveren;
- *Do no significant harm* (DNSH) criteria, de bedrijfsactiviteit mag géén schade berokkenen aan de resterende duurzaamheidsdoelstellingen.

Nieuwbouw van gebouwen valt onder de bedrijfsactiviteit *Construction of new buildings* en kan als duurzaam worden geclassificeerd wanneer zowel aan alle DNSH-criteria is voldaan én aan de *substantial contribution* technische

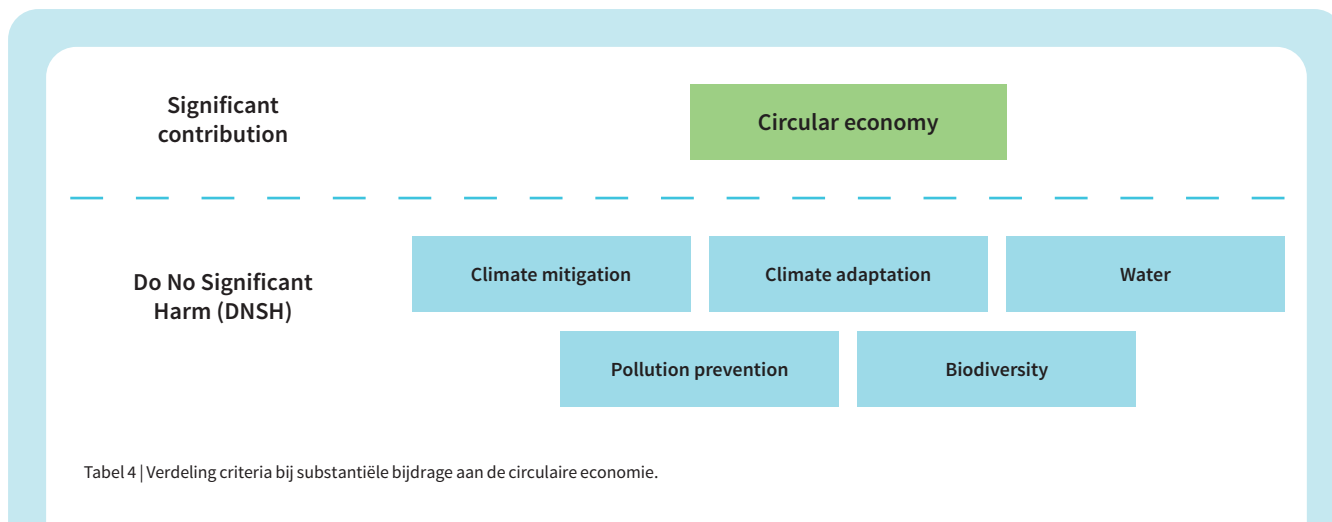
criteria voor één van de duurzaamheidsdoelstellingen, zoals weergegeven in tabel 4. De technische criteria voor nieuwbouw zijn opgenomen in [Bijlage II](#).

Hieronder worden de *substantial contribution criteria* en de DNSH criteria voor circulaire economie voor nieuwbouw vergeleken met HNN Gebouw. Een overzicht van deze vergelijking is gepresenteerd in tabel 5.

Ook voor andere activiteiten in de bouw- en vastgoedsector zijn criteria opgesteld, zoals de renovatie van gebouwen, de sloop van gebouwen en verwerving & eigendom van gebouwen. Deze zijn niet uitgewerkt in deze publicatie.

EU Taxonomie voor de GWW-sector

Ook voor verschillende infrastructuuractiviteiten zijn criteria opgesteld in de EU Taxonomie onder de 'Transport'-sector. Er zijn (nog) geen technische criteria opgesteld voor een *substantial contribution* aan de circulaire economie voor infrastructuur. Wel kunnen infrastructuuractiviteiten al als duurzaam gedefinieerd worden op klimaatmitigatie en/of adaptatie. In dat geval is er een DNSH-criterium op circulariteit, namelijk het garanderen van hergebruik of recycling van minimaal 70% van de massa van het bouw- en sloopafval. Daarnaast wordt er bij 'duurzame' infrastructuuractiviteiten geëist dat de uitstoot in de verschillende levenscyclusfasen wordt bepaald (o.a. koppeling met Materiaalgebonden CO₂) en dat vervuiling wordt voorkomen (o.a. koppeling met Gezonde materialen).



Tabel 4 | Verdeling criteria bij substantiële bijdrage aan de circulaire economie.

HNN indicator	Level(s) indicator	Substantial contribution criteria aan de circulaire economie bij nieuwbouw					Do no significant harm criteria voor de circulaire economie bij nieuwbouw	
		1. Hergebruik of recycling van bouw- en sloopafval – Level(s) 2.2	2. GWP gedurende de levenscyclus van het gebouw – Level(s) 1.2	3. Ontwerp voor aanpasbaarheid en demontage – Level(s) 2.3 en 2.4	4. Geminimaliseerd gebruik primaire materialen, door gebruik secundair materiaal – Level(s) 2.1	5. Beschrijvingen opslag van gebouwkenmerken voor onderhoud, terugwinning en hergebruik	1. Hergebruik of recycling van bouw- en sloopafval	2. Ontwerp voor aanpasbaarheid en demontage
	Prestatieniveau EU Taxonomie	Minstens 90% in massa	-	-	Maximaal primair massapercentage per type materiaal	-	Minstens 70% in massa	-
1. Milieuprestatie Gebouw (MPG)			✓			••••		
2. Materiaalgebonden CO ₂ -uitstoot			✓			••••		
3. Materiaalgebonden CO ₂ -opslag		••••	••••	••••	••••	••••	••••	••••
4. Herkomst materialen					✓	••••		
5. Gezonde materialen		••••	••••	••••	••••	••••	••••	••••
6. Omgang restmateriaal bouw		✓				••••	✓	
7. Adaptief vermogen				✓		••••		✓
8. Losmaakbaarheid				✓		••••		✓
9. Hergebruikpotentie				✓		••••		✓

Legenda

- ✓ Score en methode gelijk
- ✓ Onderwerp vergelijkbaar, methode & score anders
- Geen overlap

Tabel 5 | Vergelijking HNN & EU Taxonomie

Substantial contribution aan de circulaire economie - nieuwbouw

De technische criteria voor nieuwbouw verwijzen voor het overgrote deel naar Level(s). De Taxonomie benoemt echter prestatieniveaus, terwijl Level(s) dit niet doet. Dit verschil komt hieruit voort: Level(s) is een ontwerp- en rapportageraamwerk om de mate van duurzaamheid van een gebouw te beoordelen, terwijl de Taxonomie duurzaamheidsclassificaties toekent aan investeringsbeslissingen in bouwactiviteiten. Voor dit laatste moet de bouwactiviteit aan minimale prestatieniveaus voldoen voor een *substantial contribution* of geen significante schade aan duurzaamheidsdoelstellingen, zoals (deels) bepaald met het Level(s) raamwerk. Voor een analyse van de overlap en verschillen tussen HNN en de Level(s) criteria, zie het vorige hoofdstuk.

De criteria waarop de EU Taxonomie prestatieniveaus benoemt voor nieuwbouw zijn de Level(s) indicatoren 2.1 en 2.2:

Level(s) 2.1 Bill of quantities, materials and lifespans

Bij een *substantial contribution* op Circulaire economie wordt geëist dat de drie zwaarste materiaalcategorieën in een gebouw een geminimaliseerd aandeel aan primaire grondstoffen bevatten. In plaats daarvan moeten secundaire grondstoffen worden toegepast. Voor beton wordt bijvoorbeeld een maximum van 70% primaire grondstoffen geëist.

In HNN wordt de indicator Herkomst materialen gehanteerd. HNN en de EU Taxonomie liggen hierdoor in elkaars verlengde, met twee verschillen. Het belangrijkste verschil is dat de EU Taxonomie biobased materialen niet per definitie beschouwt als 'verantwoord' materiaal, ook hiervoor geldt

een maximum percentage aan primaire grondstoffen van 80%. In HNN wordt biobased materiaal wel beschouwd als materiaal van verantwoorde herkomst. Daarnaast beperkt het prestatieniveau van dit EU Taxonomie criterium zich tot de drie zwaarste materiaalcategorieën. Met inzicht in de HNN indicator en de onderliggende data is het mogelijk om de prestatie op dit EU Taxonomie criterium inzichtelijk te maken.

Level(s) 2.2 Construction & Demolition waste and materials

Bij een *substantial contribution* op Circulaire economie wordt geëist dat minimaal 90% van het bouw- en sloopafval hergebruikt of gerecycled wordt. *Omgang restmateriaal bouw* is een indicator van HNN, echter is dit beperkt tot de bouwfase en is dit nog een begrip zonder vastgestelde prestatieniveaus.

Materiaalpaspoorten

In aanvulling op de technische criteria die verwijzen naar Level(s) schrijft de EU Taxonomie voor dat gebouwkenmerken moeten worden vastgelegd middels elektronische instrumenten (zoals materiaalpaspoorten). Hierin worden de kenmerken van het gebouw vastgelegd zoals het gebouwd is, inclusief de gebruikte materialen en onderdelen, met het oog op toekomstig

onderhoud, terugwinning en hergebruik. Het gebruik van materiaalpaspoorten ondersteunt circulariteit in de gebouwde omgeving en is geen doel op zich. Daarmee is het géén onderdeel van het HNN-raamwerk. Wel is het een logische stap voor een ontwerpteam/organisatie die met circulariteit bezig zijn.

Do no significant harm (DNSH) aan de circulaire economie - nieuwbouw

Wanneer er een *substantial contribution* wordt geleverd aan een ander onderwerp dan circulariteit, zoals klimaatmitigatie, dan moet er een minimale ondergrens bewaakt worden voor de overige duurzaamheidsonderwerpen. Zo ook voor de circulaire economie.

Deze DNSH-criteria zijn vrijer te interpreteren en de methodiek is niet expliciet voorgeschreven, zoals dat wel voor de technische criteria is voorgeschreven in de vorm van Level(s). Daarom raakt de HNN-indicator *Omgang restmateriaal bouw* een deel van het criterium over het hergebruik of recycling van bouw- en sloopafval. Het ontwerpen voor aanpasbaarheid en deconstructie kan ingevuld worden met de drie HNN-indicatoren die gaan over toekomstig waardebehoud.



Hoofdstuk 5. Vergelijking: HNN & CSRD

De *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD) geeft richting in het rapporteren van duurzaamheidsprestaties op organisatieniveau. Daarmee heeft de CSRD een andere insteek dan HNN, dat op projectniveau naar prestaties kijkt. Wel kunnen prestaties vanuit HNN bijdragen aan rapportage op organisatieniveau binnen verschillende ESRS'en.

De ESRS-standaarden beschrijven eisen waaraan een duurzaamheidsverslag moet voldoen voor verschillende duurzaamheidsonderwerpen, welke zijn gevat in verschillende ESRS rapportagestandaarden. HNN kent overlap met drie ESRS'en:

- ESRS E1 – Klimaatverandering;
- ESRS E2 – Voorkomen van vervuiling;
- ESRS E5 – Grondstoffengebruik en Circulaire economie.

In elke ESRS staan vier onderwerpen centraal: beleid, meetpunten, doelstellingen en actieplannen. In deze vergelijking ligt de nadruk op de meetpunten waarmee prestaties inzichtelijk worden gemaakt. Door Het Nieuwe Normaal te gebruiken om de bedrijfsvoering omtrent bouwprojecten te beoordelen op binnen deze ESRS'en wordt er een belangrijke stap gezet in de CSRD rapportage. Dit is in tabel 6 weergegeven en wordt hieronder per ESRS verder toegelicht.

CSRD en de Taxonomie

Naast de ESRS'en verwijst de CSRD óók naar de Taxonomie om de bedrijfsactiviteiten met behulp van de EU Taxonomie als wel/niet duurzaam te classificeren. Hiervoor wordt de lezer verwezen naar het vorige hoofdstuk.

HNN indicator	ESRS categorie	ESRS E1 - Klimaatverandering	ESRS E2 - Voorkomen van vervuiling	ESRS E5 – Grondstoffengebruik en circulaire economie		
				Inkomend materiaal	Uitgaand materiaal	Afval
1. MilieuPrestatie Gebouw (MPG)		✓				
2. Materiaalgebonden CO ₂ -uitstoot		✓				
3. Materiaalgebonden CO ₂ -opslag		••••	••••	••••	••••	••••
4. Herkomst materialen				✓		
5. Gezonde materialen			✓			
6. Omgang restmateriaal bouw						✓
7. Adaptief vermogen		••••	••••	••••	••••	••••
8. Losmaakbaarheid					✓	
9. Hergebruikpotentie					✓	

Legenda

- ✓ Onderwerp gelijk
- ✓ Onderwerp deels overlappend
- Geen overlap

Tabel 6 | Vergelijking HNN & specifieke ESRS'en uit de CSRD

ESRS E1 - Klimaatverandering

Overlap met HNN indicatoren MPG & Materiaalgebonden CO₂-uitstoot

De HNN-indicatoren MPG en Materiaalgebonden CO₂-uitstoot hebben overlap met een specifieke rapportageverplichting uit ESRS E1 - klimaatverandering. ESRS E1 vereist een rapportage van de Scope 1 en Scope 2 uitstoot van een organisatie, net als de rapportage van relevante Scope 3-categorieën. De rapportage van uitstoot gaat over de complete bedrijfsvoering, waaronder de uitstoot van bedrijfsactiviteiten en projecten die daar onderdeel van zijn. De HNN-indicatoren kunnen helpen de uitstoot van projecten beter in beeld te krijgen. Aangezien deze berekeningen betrekking hebben op de uitstoot van het project en niet de complete bedrijfsvoering van de organisatie dient hier uiteraard goed rekening mee gehouden te worden.

Allereerst kan er middels een MPG-berekening de *Global Warming Potential* (GWP) achterhaald worden. Hierin wordt de CO₂-uitstoot gedurende de levensduur van een project berekend voor verschillende levensfasen. Hierin zal een bouwbedrijf waarschijnlijk veel raakvlakken hebben met de bouwfase (A4-5) voor haar directe uitstoot (Scope 1). Daarnaast moet het bouwbedrijf ook rapporteren over relevante Scope 3-categorieën, welke voor de meeste

bedrijven veel betrekking hebben op de categorieën “gekochte materialen en diensten”, “operationeel gebruik” en “de behandeling bij einde levensduur”. Ook hiervoor kan de GWP belangrijke informatie opleveren voor verschillende levensfasen. In HNN is er specifieke aandacht voor Materiaalgebonden CO₂-uitstoot middels een aparte indicator, welke waardevolle informatie levert voor de directe uitstoot van de organisatie én de belangrijke Scope 3-categorie “gekochte materialen en diensten”.

ESRS E2 – Voorkomen van vervuiling

Overlap met HNN indicator Gezonde materialen

De HNN-indicator Gezonde materialen heeft aanzienlijke overlap met ESRS E2 – voorkomen van vervuiling. De indicator van Het Nieuwe Normaal zet in op het vermijden van toxische stoffen, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen humane toxiciteit (vermogen van een stof of product om schadelijk te zijn voor de gezondheid van mensen) en ecologische toxiciteit (het vermogen van een stof of product om schadelijk te zijn voor het milieu). Dit zorgt niet alleen voor gezondere gebouwen voor de gebruikers van het gebouw, maar faciliteert ook toekomstig hergebruik of recycling van de toegepaste materialen en een lagere milieu-impact. De exacte beoordeling van de HNN-indicator

Gezonde materialen is nu nog beperkt tot een vragenlijst en wordt in de toekomst concreter uitgewerkt. Desondanks biedt deze vragenlijst een gestandaardiseerde uitvraag van informatie die past bij de volwassenheid van de bouwsector op dit onderwerp.

ESRS E2 vereist te rapporteren over (mogelijke) vervuiling van water, lucht en grond en hoe dit voorkomen wordt in de toekomst. Vanuit de ESRS E2 wordt verwezen naar het “*EU-actieplan: Verontreiniging van lucht, water en bodem naar nul*”, waarin ook het gebruik van gezonde materialen van gebouwen wordt benadrukt, zowel voor recycling als voor een gezond binnenklimaat. De indicator Gezonde materialen sluit goed aan bij de doelstellingen van ESRS E2 en geeft concrete richtingen hoe toxiciteit gemeten en voorkomen kan worden. De datapunten uit de ESRS E2 zijn vrij algemeen en vragen voornamelijk hoe er actief gewerkt wordt om vervuiling te voorkomen, waarbij rekening gehouden wordt met de kenmerken van de sector waarin men opereert. Specifieke meetmethodes ontbreken nog om dit concreet toe te lichten. Het Nieuwe Normaal biedt handvatten om meer inzicht te krijgen in het gebruik van gezonde materialen.



ESRS E5 – Grondstoffengebruik en Circulaire economie

Overlap met HNN indicatoren Herkomst materialen, Omgang restmateriaal bouw, Losmaakbaarheid en Hergebruikpotentie

De meetpunten van ESRS E5 zijn op dit moment nog beperkt. Op een later moment komen er sectorspecifieke uitwerkingen van de diverse ESRS'en maar die zijn nog niet beschikbaar voor de bouwsector. Op dit moment zijn de meetpunten verdeeld over drie indicatoren:

- Inkomend materiaal;
- Uitgaand materiaal;
- Afval.

Dit kan gezien worden als een uitgebreide materiaalstroomanalyse (MSA). Met een MSA wordt het aandeel niet-primaire grondstoffen, de losmaakbaarheid en het hergebruikpotentieel in kaart gebracht van een nieuwbouwproject. Ook moet het afval inzichtelijk worden gemaakt, met een specificering aan de hand van de afvalhiërarchie. Specifieke meetmethodes zijn verder niet benoemd in de ESRS E5.

Er wordt vanuit de EU aangemoedigd om op zoek te gaan naar relevante en duidelijke indicatoren en meetmethodes van grondstoffengebruik en circulariteit die passen bij de sector en de bedrijfsactiviteiten. Ook benchmarks zijn gewenst om de prestaties van het bedrijf te kunnen vergelijken met andere bedrijven die in de sector opereren. Het Nieuwe Normaal is hier bij uitstek geschikt voor, met name vanwege de prestatieniveaus die voor verschillende type gebouwen en infrawerken zijn bepaald.

Meetpunt Inkomend materiaal

De HNN-indicator Herkomst materialen draagt bij aan het meetpunt inkomend materiaal voor rapportage binnen ESRS E5. Voor deze indicator zijn prestatieniveaus beschikbaar voor woon- en kantoorgebouwen binnen HNN Gebouw en voor verschillende kunstwerktypes binnen HNN Infra.

Meetpunt Uitgaand materiaal

De HNN-indicatoren Losmaakbaarheid en Hergebruikpotentie dragen bij aan het meetpunt uitgaand materiaal voor rapportage binnen ESRS E5. Voor de indicator Losmaakbaarheid zijn prestatieniveaus beschikbaar voor

woon- en kantoorgebouwen binnen HNN Gebouw. Voor de indicator Hergebruikpotentie zijn prestatieniveaus beschikbaar voor specifieke projecten binnen HNN Infra.

Meetpunt Afval

De HNN-indicator Omgang restmateriaal bouw leent zich (binnen) nieuwbouw projecten voor inzicht over het meetpunt afval binnen ESRS E5. De HNN-indicator is op dit moment nog een begrip en is kwalitatief ingevuld. Voor projecten waarbij sloop binnen scope valt zouden de hieruit vrijkomende materialen in aanvulling inzichtelijk gemaakt moeten worden.



Hoofdstuk 6. Handelingsperspectief

Er zijn verschillende raamwerken om te sturen op en rapporteren over duurzame gebouwen en bouwwerken. Deze kennen zowel overlap als verschillen, en daarmee ligt er voldoende handelingsperspectief voor partijen in de bouwsector om volgende stappen te zetten. Daarbij ligt er specifiek een verantwoordelijkheid voor opdrachtgevers, ontwerpers, bouwbedrijven, beleidsmakers en financiële instellingen.

De duurzaamheidsuitdagingen waar de bouwsector voor staat, zijn groot. Met de verschillende raamwerken ligt er een goede basis om op een meer eenduidige manier te werken, van ambitievorming tot en met oplevering en gebruik.

Een uitdaging daarbij is dat veel partijen nog niet bekend zijn met de Europese richtlijnen, omdat deze relatief recent zijn gepubliceerd en gedeeltelijk nog in ontwikkeling zijn. Ook maken de verschillen tussen de nationale en Europese methoden een eenduidige sturing lastig.

Voor een goede toepassing van de raamwerken is meer kennis nodig bij alle belangrijke stakeholders in het ontwikkel- en bouwproces. Voor iedere stakeholder zijn er daarom aanbevelingen voor toepassing van deze raamwerken.

Uniforme rapportage op CSRD – ESRS E5 Circulaire Economie

De meetpunten van ESRS E5 Circulaire Economie zijn niet uitgewerkt voor de B&U- en Infrasector. In plaats daarvan moedigt de EU aan om te zoeken naar relevante en duidelijke indicatoren, meetmethodes en benchmarks die passen bij de sector en de bedrijfsactiviteiten. Het raamwerk van HNN hanteert dezelfde onderwerpen en definieert hiervoor indicatoren, methodieken en prestatieniveaus.

Aanbeveling

Maak sectorbrede afspraken over het rapporteren binnen CSRD en maak hierbij specifiek voor ESRS E5 gebruik van de indicatoren en prestatieniveaus van de HNN raamwerk voor Gebouw en Infra.

Opdrachtgevers

Opdrachtgevers hebben een belangrijke rol in de bouwsector, omdat zij de markt vraag bepalen. Zij kunnen in hun ambitievorming sturen op circulaire prestaties.

Binnen Nederland is Het Nieuwe Normaal voor hen de eenduidige taal op het gebied van circulair bouwen. Wanneer er investeerders zijn, wordt ook het halen van doelen uit de Europese Taxonomie van belang. Door de Europese reikwijdte van de Taxonomie kunnen prestaties ook eenvoudig aan buitenlandse investeerders worden toegelicht.

Aanbevelingen

- Vraag uitvoerende partijen naar circulaire prestaties op projectniveau, op basis van de indicatoren uit Het Nieuwe Normaal. De informatie uit deze indicatoren is over het algemeen goed bruikbaar voor het voldoen aan de rapportageplicht binnen de Taxonomie.
- Start met rapportage op organisatieniveau over de circulaire prestaties van projecten op de indicatoren van de Europese Taxonomie, waarmee voor potentiële investeerders duidelijk wordt wat er mogelijk is en zij voor volgende projecten hogere eisen kunnen gaan stellen.
- Evalueer projecten op basis van Het Nieuwe Normaal, om als sector met elkaar te kunnen blijven leren.

Ontwerpers

Ontwerpers spelen een centrale rol in het vertalen van de vraag en behoeften van de opdrachtgever naar een passend ontwerp. Wanneer zij circulaire principes vanaf het begin van het ontwerpproces meenemen, worden deze integraal onderdeel van het project. Ook voor hen kan Het Nieuwe Normaal handvatten bieden om deze circulaire principes concreet te maken. Het Level(s)-raamwerk helpt om ook andere duurzaamheidsaspecten op een meer eenduidige manier mee te wegen.

Aanbevelingen

- Neem circulaire principes – op basis van Het Nieuwe Normaal – vanaf het begin van het ontwerpproces mee. Daarmee worden deze integraal onderdeel van het ontwerp, waarmee meerkosten gedurende het proces voor het later toevoegen van ‘duurzaamheidsmaatregelen’ worden voorkomen.
- Maak circulaire prestaties – vanuit Het Nieuwe Normaal en de Europese Taxonomie – inzichtelijk in ontwerpvarianten, zodat deze volwaardig kunnen worden meegenomen in overleg met alle betrokken partijen in het bouwproces.

Bouwbedrijven

Bouwbedrijven – aannemers en installateurs – vertalen de circulaire ambities van ontwerp naar uitvoering. Omdat zij zowel contact hebben met de opdrachtgever, de ontwerper als de toeleveranciers, hebben zij ook in de rapportage een centrale rol. Op projectniveau bieden Het Nieuwe Normaal en de Europese Taxonomie voor hen de uitgangspunten om de circulaire prestaties inzichtelijk te maken en te rapporteren. Het Nieuwe Normaal is daarbij relevant als eenduidige taal in de Nederlandse bouwsector, de Taxonomie voor rapportage vanuit de opdrachtgever richting investeerders. Op organisatieniveau zijn bouwbedrijven verplicht om zelf een duurzaamheidsrapportage op te stellen op basis van de CSRD.

Aanbevelingen

- Maak circulaire prestaties bij de oplevering inzichtelijk, op basis van Het Nieuwe Normaal en de Europese Taxonomie. Deze zijn relevant voor opdrachtgevers.
- Gebruik de prestaties van Het Nieuwe Normaal op projectniveau als basis voor CSRD-rapportages op organisatieniveau. Informatie hieruit is een belangrijke basis voor deze rapportage.
- Evalueer projecten op basis van Het Nieuwe Normaal, om als sector met elkaar te kunnen blijven leren.

Financiële instellingen: investeerders en financiers

Investeerders en financiers zijn belangrijke partijen om bouwprojecten mogelijk te maken. Vanuit het financieren van de transitie zijn meer duurzame investeringen vanuit deze financiële instellingen essentieel. Voor projectfinanciering geeft de Europese Taxonomie een heldere set circulaire criteria om een project ‘duurzaam’ te noemen. Voor bedrijfsfinanciering maakt de CSRD-rapportage het mogelijk om ondernemingen te kunnen vergelijken op hun circulaire prestaties.

Aanbevelingen

- Creëer beter inzicht van circulaire prestaties op projectniveau op basis van indicatoren uit Het Nieuwe Normaal. De informatie uit deze indicatoren is over het algemeen goed bruikbaar voor het voldoen aan de rapportageplicht binnen de Taxonomie.
- Neem risico's van lineair ondernemen mee in bedrijfsfinanciering, op basis van informatie uit de duurzaamheidsrapportages die onder de CSRD zijn opgesteld. Ook hiervoor zijn enkele indicatoren uit Het Nieuwe Normaal (o.a. de materiaalgebonden CO₂-uitstoot) relevant.

Beleidsmakers

Beleidsmakers spelen een belangrijke rol, omdat zij sturing geven aan de ontwikkelrichting van de sector. Daarbij hebben zij een lange-termijnperspectief, waarmee ze de juiste kaders kunnen schetsen voor toekomstige bouwprojecten. Het Europese Level(s)-raamwerk is voor hen richtinggevend voor toekomstige Europese ontwikkelingen, die op termijn ook in Nederlandse wet- en regelgeving geborgd zullen moeten worden. Het Nieuwe Normaal biedt daar een goede eerste stap voor. De Europese Taxonomie helpt beleidsmakers vanuit de financiële sector om sterker te kunnen sturen op het aandeel ‘groene’ investeringen.

Aanbevelingen

- Borg de verschillende onderdelen van het Europese Level(s)-raamwerk in nationale wet- en regelgeving op het gebied van bouwen. Kijk daarbij als eerste stap naar het ontwikkelen van richtlijnen, om te leren wat er kan en de mate van toepassing geleidelijk toe te laten nemen. Het Nieuwe Normaal biedt hier inhoudelijk een goede basis voor.
- Zorg dat de criteria vanuit de Europese Taxonomie met bestaande richtlijnen of wet- en regelgeving inzichtelijk gemaakt kunnen worden in de bouw. Daarmee wordt het voor bouwbedrijven, opdrachtgevers en investeerders eenvoudiger om te bepalen in hoeverre zij voldoen aan de eisen voor ‘groene’ investeringen.



Bijlagen

Bijlage I	Doelstellingen en indicatoren Level(s)	22
Bijlage II	Technische criteria EU Taxonomie	23
Bijlage III	Overzicht rapportagestandaarden CSRD	24

Bijlage I. Doelstellingen en indicatoren Level(s)




Macro-objective	Indicator	Unit	Type of indicator
1 - Greenhouse gas and air pollutant emissions along a building's life cycle	1.1 Use stage energy performance	kWh / m ² / yr	
	1.2 Life cycle GWP	kg CO ₂ -eq / m ² / yr	Composite indicator
2 - Resource efficient and circular material life cycles	2.1 Bill of quantities, materials and lifespans	Unit quantities, mass and years	Information reporting encouraging users to handle/process data
	2.2 Construction & Demolition waste and materials	Kg of waste and materials per m ² useful floor area	Composite indicator
	2.3 Design for adaptability and renovation	Adaptability score	
	2.4 Design for deconstruction, reuse and recycling	Deconstruction score	
	Cradle to grave Life Cycle Assessment (LCA)		
3 - Efficient use of water resources	3.1 Use stage water consumption	m ³ / yr of water per occupant	
4 - Healthy and comfortable spaces	4.1 Indoor air quality	Parameters for ventilation, CO ₂ and humidity. Target list of pollutants	Composite indicator
	4.2 Time outside of thermal comfort range	% of the time out of range during heating and cooling seasons	
	4.3 Lighting and visual comfort	Level 1 checklist	Qualitative assessment
	4.4 Acoustics and protection against noise	Level 1 checklist	Qualitative assessment
5 - Adaptation and resilience to climate change	5.1 Protection of occupier health and thermal comfort	Projected % time out of range in years 2030 and 2050	
	5.2 Increased risk of extreme weather events	Level 1 checklist (under development)	Qualitative assessment
	5.3 Increased risk of flood events	Level 1 checklist (under development)	Qualitative assessment
6 - Optimised Life Cycle Cost and Value	6.1 Life cycle cost	Euro / m ² / yr	
	6.2 Value creation and risk exposure	Level 1 checklist	Qualitative assessment

Bijlage II. Technische criteria EU Taxonomie

Substantial contribution criteria voor Circular Economy voor de activiteit Construction of new buildings:

1. All generated construction and demolition waste is treated in accordance with Union waste legislation and with the full checklist of the EU Construction and Demolition Waste Management Protocol, in particular by setting sorting systems and pre-demolition audits. The preparing for re-use or recycling of the non-hazardous construction and demolition waste generated on the construction site is at least 90 % (by mass in kilogrammes), excluding backfilling. This excludes naturally occurring material referred to in category 17 05 04 in the European List of Waste established by Decision 2000/532/EC. The operator of the activity demonstrates compliance with the 90 % threshold by reporting on the Level(s) indicator 2.2 using the Level 2 reporting format for different waste streams.
2. The life-cycle Global Warming Potential (GWP) of the building resulting from the construction has been calculated for each stage in the life cycle and is disclosed to investors and clients on demand.
3. Construction designs and techniques support circularity via the incorporation of concepts for design for adaptability and deconstruction as outlined in Level(s) indicators 2.3 and 2.4 respectively. Compliance with this requirement is demonstrated by reporting on the Level(s) indicators 2.3 and 2.4 at Level 2.
4. The use of primary raw material in the construction of the building is minimised through the use of secondary raw materials. The operator of the activity ensures that the three heaviest material categories used to construct the building, measured by mass in kilogrammes, comply with the following maximum total amounts of primary raw material used:
 - a. for the combined total of concrete, natural or agglomerated stone, a maximum of 70 % of the material comes from primary raw material;
 - b. for the combined total of brick, tile, ceramic, a maximum of 70 % of the material comes from primary raw material;
 - c. for bio-based materials, a maximum of 80 % of the total material comes from primary raw material;
 - d. for the combined total of glass, mineral insulation, a maximum of 70 % of the total material comes from primary raw material;
 - e. for non-biobased plastic, a maximum of 50 % of the total material comes from primary raw material;
 - f. for metals, a maximum of 30 % of the total material comes from primary raw material;
 - g. for gypsum, a maximum of 65 % of the material comes from primary raw material.The thresholds are calculated by subtracting the secondary raw material from the total amount of each
- material category used in the works measured by mass in kilogrammes. Where the information on the recycled content of a construction product is not available, it is to be counted as comprising 100 % primary raw material. In order to respect the Waste Hierarchy and thereby favour re-use over recycling, re-used construction products, including those containing non-waste materials reprocessed on site, are to be counted as comprising zero primary raw material. Compliance with this criterion is demonstrated by reporting in accordance with the Level(s) indicator 2.1.
5. The operator of the activity uses electronic tools to describe the characteristics of the building as built, including the materials and components used, for the purpose of future maintenance, recovery, and reuse, for example using EN ISO 22057:2022 to provide Environmental Product Declarations. The information is stored in a digital format and is made available to investors and clients on demand. In addition, the operator ensures the long-term preservation of this information beyond the useful life of the building by using the information managing systems provided by national tools, such as cadastre or public register.

Bijlage III. Overzicht rapportagestandaarden CSRD

European Sustainability Reporting Standards (ESRS)			
Algemene standaarden	Standaarden per thema		
ESRS 1 Algemene vereisten	 Milieu	 Sociaal	 Governance
ESRS2 Algemene toelichtingen	ESRS E1 Klimaatverandering	ESRS S1 Eigen werknemers	ESRS G1 Business conduct
	ESRS E2 Vervuiling	ESRS S2 Arbeiders in de waardeketen	
	ESRS E3 Water en mariene hulpbronnen	ESRS S3 Invloed op gemeenschappen	
	ESRS E4 Biodiversiteit & ecosystemen	ESRS S4 Klanten en eindgebruikers	
	ESRS E5 Materiaalgebruik & circulaire economie		

Bron: [CSRD sustainability reporting standards](#).

Versie 22-12-2023.



Het Nieuwe Normaal

Het Nieuwe Normaal is een nieuwe,
gedragen standaard met haalbare en
ambitieuze prestaties op circulair bouwen.

www.hetnieuwenormaal.nl